

nima naturalnega stanovanja, prejemaj stanarino v višini, da more najeti stanu in krajnim razmeram primerno stanovanje.

Tako bo ustrezno vsem, in naša deloljubna volja se dvigne v veselem razpoloženju.

KOMPOLJSKI:

Preosnova šol v Mariboru in okolici.

Že drugi mesec poteka h koncu, odkar se je preosnovalo šolstvo v Mariboru in okolici. Skoro stotica tovarišev in tovarišic je dobilo kratkotalno ukaz, da mora tekom par dni prevzeti nova mesta na tej najvažnejši postojanki naše severne meje. In vendar ni bilo do danes še nobenega glasu o tem, niti v dnevnem časopisju, niti v našem stanovskem glasilu razven imenovanj. Čudno! Ali se godi našim ljudem na novih postojankah tako dobro, da se ne oglašijo, ali pa morda tako slabo, da se niti oglašiti več ne morejo. Zato dovolite meni za danes samo nekaj pripomb!

Prvič je veliko vprašanje, ali je bil ravno 1. april prikladen za tako globoko sezajočo preosnovo ali ne. Ne zaraditega, ker je ravno 1. april — ki je za marsikakega postal usodepolen — ampak ker je bilo sredi leta. Pa to je zadeva višjih oblasti, ki so imele — upajmo vsaj — dovolj tehničnih in važnih razlogov, da je prišlo do tega takorekoč kar čez noč. Zakaj z usodo tolikih posameznih učnih oseb in učiteljskih rodov in se vendar ne bo nihče igral. Eno pa je gotovo, kar mora vsakdo priznati: Take preosnove v tako velikem obsegu so vedno preuravnjene, dokler nimamo trdnih garancij in popolnega varstva glede končnoveljavnihih mej. To je dovolj trpkó okusilo vse slovensko koroško učiteljstvo v moralnem in gmotnem oziru ravno te dni po nepričakovani velikanski polomiji na Koroškem. Pa tudi štajersko učiteljstvo na meji in na raznih jezikovnih otokih je preživljalo in še preživlja težke ure zaradi tega.

Taka preosnova je silno težka bodisi za oblasti, kakor tudi za učiteljstvo in šolsko mladino. Delo v takih šolah se niti ne da primerjati delu po drugih šolah. Za to bi se moralo dati učiteljstvu vsaj predpogoje, da bi bilo prosto drugih skrbi. Tu pa ni bilo prav nič preskrbljeno bodisi glede stanovanja, bodisi glede prehrane. Ako bi bile normalne razmere, je seveda to postranska stvar. A v teh časih, ko so v mestih in okolici zasedeni vsi kotički, ko lahko porabiš svoj tedenski zaslužek za prehrano sebe in svoje obitelji v enem dnevu — to niso mačje solze. Nihče se ni vprašal, kako boš živel ti, kako tvoja obitelj. Tu imaš dekret, pa idi!

K vsemu temu pa pride še regulacija naših plač in prememba v izplačevanju. Novo urejevanje plač se vrši že od januarja in se bo vršilo bogzna do kdaj. Obljubljeno imamo na papirju, a od tega ne moremo živeti. In vendar so slučajni, da na novo premeščene učne osebe še do sedaj niso dobile niti plače ne za april, še manj pa za maj, da ne omenjam draginjskih doklad in petmesečnih zastankov po regulaciji plač. In danes, ko to pišem, je 18. majnik, prosim!

Vemo, da ni mogoče vsega naenkrat. Razumevamo nov položaj oblasti in potrpiamo do skrajne meje. A praznega želodca ne potolažijo nobene še tako lepe papirnate obljube niti ne učitelju, niti njegovim rodovini.

Uradništvo, ki mora opravljati službo, ločeno od svojih rodov, dobiva za to posebne dnevnine. Nas vedno enačijo z uradništvom, a imamo to prokletó smog-

decembra 1889. Dopršila je 3 letnike višje dekliške šole in 1 letnik pedagoškega tečaja v Ljubljani ter bila nastavljena z dekretom z dne 29. septembra 1911, št. 446, kot provizorična učiteljica na dvorazrednici v Novi štifti pri Gornjem gradu. Po dovršenem izpitu učne usposobljenosti z dne 19. novembra 1913. je bila na tej šoli nastavljena stalno, kjer je do prezgodnje smrti delovala neumorno, vestno in v popolno zadovoljnost predstojnikov, tovarišev, staršev in šolske mladine. Po smrti prejšnjega organista je prostovoljno in prav izvrstno opravljala tudi orglarsko službo. V velikih počitnicah 1918 je odšla k svojim sorodnikom v Pakrac pri Osijeku na obisk, odkoder se je zaradi hudega prehlajenja na železnici vrnila bolna k svojim ljubljenskim roditeljem na Rečico. Od takrat ni več prav okrevala, a se je vedno hrabrila, dokler ni bila prisiljena oditi k operaciji v Ljubljano, odkoder se ni več vrnila. Dne 8. maja t. l. prejme šolsko vodstvo brzojavko, da je po težki operaciji čez 2 dni preminula nam vsem preblaga Cirila. — Ohranimo ji časten spomin! J. K.

lo, da je vse le na papirju, in kakor hitro smo enaki — vsaj na papirju — že nam uide uradništvo naprej. — Hlapec Jernej pa zopet caplja zadaj že na papirju, še dalje zadaj pa v resnici.

Morda je nas kdo izmed tovarišev zavidal za to začasna mesta — saj smo vsi ljudje. Dotični naj se potolažijo. Kó bodo razpisana mesta v stalno nameščene, bodo lahko dotični večinoma zasedli te postojanke; zakaj marsikdo izmed mučenikov na sedanji križevi poti bi rajši že danes zapustil to mesto nego jutri. Zavidanja ne zaslužimo zaradi ugodnosti in dobrot bodisi v šoli ali zunaj nje, ampak zaradi trpljenja in potrpljenja. — Zdi se mi pa, da smo mnogo bolj vredni pomilovanja in obžalovanja, ker smo prišli tako daleč, da prenašamo vse to molče vsak za sebe. Ako ne bi imeli dovolj drugih vzrokov in interesov, da bi se strnili zaradi enotnega postopanja v mnogih vzgojnih in šolskih vprašanjih, bi nas moral vsaj naš gmotni položaj in naše stanovniške razmere prisiliti, da bi se zbrali vsi taki trpini in povzdignili svoj glas skupno, in sicer tako glasno, da bi slišali celo tam, kjer nam morejo in morajo pomagati!

Nameščenje učiteljstva.

Imenovanje učiteljstva v ... je rodilo dokaj razburjenja med tovarišicami. Obljubil sem sprožiti debato v učit. društvu in v »Učit. Tovarišu«. Vsi skupaj iščenó poti za pravično in najbolj primerno nameščenje učiteljstva. Izjavljam vnaprej, da ne mislim in nočem kritikovati nobene osebe, niti dejanja, zdi se mi pa ne le umestno, temveč naravnost potrebno o tem razpravljati. Omenim naj nekaj izrednih slučajev!

Odični slovenski učitelj z izpitom za meščanske šole, odlični kot strokovnjak in odlični kot značaj je zapostavljen. Ostal je na ljudski šoli, mnogo učiteljev (učiteljic) brez izpita in potrebne izobrazbe pa poučuje na meščanski šoli.

Odična slovenska učiteljica je zadržala izpremeniti sužbeno mesto. Po pravici bi jo morali upoštevati; priporočil bi jo krajni in okrajni šol. svet, kakor tudi učit. organizacija. Zadovoljna bi bila z eno med 40. oddanimi službami, a niti vedela ni, da se bodo oddale. Ko smo izvedeli, da se službe pod roko dele, je bilo že prepozno se potegovati.

Učitelj, zaveden po svojem sorodniku, je zašel na kriva pota. Zaradi njegovega značaja ga ni upošteval ne krajni, ne okrajni šolski svet, tudi učiteljska organizacija bi ga ne mogla priporočati; a pod roko je šlo in še prav dobro. V pogovoru je rekel tovarišu, ki mu je usoda tudi v novi dobi sila nemila: »V prvi vrsti moram gledati na svojo korist, kaj značaj! — Kaj Vam pomaga značaj, kaj Vam pomaga Vaše delo? S tem se nikamor ne pride! — Tožna nam majka! —

Učiteljstvo želi, da se vse službe dele enakomerno in po istem principu: ali se vse službe razpišejo, ali pa se vse dele pod roko. Največji vpliv pri nameščenju pa mora imeti tisti, ki ima največji interes na procvitu šolstva — učiteljstvo samo, t. j. učit. organizacija. Posameznik se lahko zmoti, lažje krene na pot pristranosti; skupnost pa varuje skupno korist, ki mora biti nad koristjo posameznika. Organizacija lahko vedno dobi točne in zanesljive informacije potom društva, ima jasen pregled po vsej domovini in lahko enakomerno deli pravico.

Terjali smo leta in leta kruha, prejimali le drobtine, šele sedaj so nam urezali košček. Vpliv je ugoden, ker se deli pravično. Terjamo pa tudi pravico, boji kakor kruha smo potrebni in željni pravice.

Cerkev — duhovniku, pravosodstvo — juristu, šola pa — učitelju! —

Predlogi o reformi telesne vzgoje.

V imenu ankete poroča Ivan Bajželj.

Slovenska Sokolska Zveza v Ljubljani je sklicala anketo za reformo telesne vzgoje, ki so se je udeležili strokovnjaki, šolniki in zdravniki ter sklenili sledeče smernice o telesni vzgoji v kraljestvu SHS.

I.

Splošna načela.

Potreba telesne vzgoje je splošno priznana. Zato je tudi zahteva, da bodi deležen telesne vzgoje vsak v isti meri kakor duševne vzgoje, popolnoma upravičena. Tudi zgodovina nas uči, da so Grki, Rimljani in drugi narodi uvidevali potrebo telesne vzgoje in da je njih kultura procvitala le do dobe, dokler je bila telesna vzgoja bitsveni del vzgoje sploh. V isti meri, kakor so zanemarjali ti narodi svojo

telesno vzgojo, je propadal tudi narod sam. V novejši zgodovini zasledujemo vedno in pri vseh kulturnih narodih vnete zagovornike telesne vzgoje. Bili so to šolniki, zdravniki in izobraženci sploh, ki so se z vso vneto zavzemali za telesno vzgojo ter ustvarjali posebne sestave telesnih vaj, ki so z njimi izkušali dvigniti in sistematično urediti telesno vzgojo naroda, poudarjajoč pri tem narodnostni moment. Vsi ti propagatorji so si stavili kot nalogo telesne vzgoje ublažiti slab vpliv šole na telesni razvoj učeče se mladine, utrditi in okrepiti narod, da bo kljuboval vsem velikim naporom, narediti ga močnega in ga ohraniti pri zdravju, da bo v slučaju potrebe zmožen braniti tudi svojo domovino. Telesna vzgoja bodi torej podpora razvijajočemu se telesu, da se to ne razvija enostransko. Vrhutega je telesna vzgoja v jako ozki zvezi z duševno vzgojo, tako da jo prva v mnogih ozirih izpopolnjuje. Zlasti blagodejno vpliva na razvitek značaja; prisvojimo si pa po tej poti tudi mnogotere duševne čednosti in vrline, kakor pogum, samozavest, odločnost, vztrajnost, prisotnost duha itd. ter se navadimo obviadati svoje telo. Tudi za žensko mladež je telesna vzgoja nujno potrebna posebno pa z ozirom na materinstvo, ker le zdrava žena rodi zdrav rod.

Kakor je država poklicana, da oskrbuje duševno vzgojo vsega naroda, z isto pravico smemo zahtevati, da skrbi tudi za telesno vzgojo. Naravno je, da se vrši telesna vzgoja vzporedno z duševno vzgojo, zato sodi telesna vzgoja v šolo, in sicer v vsako šolo. Ker patelečna vzgoja nizaključena z šoloobvezno dobo in ker je ravno v tem času, t. j. od 15. leta dalje, telesna vzgoja najbolj potrebna, zato naj jo prepusti država v tej dobi telovadnim organizacijam.

Slov. Sokolstvo z veliko vneto goji telesno vzgojo in vabi v svoj krog vse sloje slovenskega naroda; potom svojih izobraževalnih odsekov pa širi tudi splošno izobrazbo med narodom. Tako izkuša dvigniti narod telesno in duševno. S takim delom izdatno podpira državo in ji odvzema veliko breme. Umestno bi bilo, da država to organizacijo moralno in gmotno podpre.

Naša telesna vzgoja ni na vrhuncu, treba ji je reforme in po možnosti izednacenja v vsem kraljestvu. Kot glavno sredstvo za telesno vzgojo velja še vedno telovadba. Ta naj se vrši po Tyrševem sistemu. Ta sestav je pri severnih Slovanih (Celih in Rusih) že prebil preizkušnjo in se popolnoma obnesel, zato ga smemo z mirno vestjo prevzeti. Izpopolnimo ga pa še vedno lahko z vsemi najlepšimi in najboljimi telesnimi vajami.

Prava telesna vzgoja pa se ne sme vršiti samo v zaprtih prostorih. Kadar dopuščajo vremenske razmere, mora mladina pod milo nebo, tu naj se kreta in giblje v čistem zraku in solncu. V ta namen naj služijo igre pod milim nebom, izleti in lahka turistika. Nismo ozkosrčni, prevzemimo tudi športne vaje. Tudi šport ima mnogo klenega zrna, ki ga moramo izrabiti pri telesni vzgoji. Zavarujemo se pri športu samo proti eni točki, ta je pretiravanje. Telesna vzgoja ne zasleduje športnih rekordov, njen namen je zanesti gotove športe v splošnost, da jih bo deležna večina naroda, ne posemezniki, ki se lovijo za svetovnimi rekordi. Vsak šport ni za vsako starost, zato moramo previdno izbirati in vsako športno vajo starosti primerno prilagoditi. Odločno pa mora zavrniti šola sirovost in podivjanost, ki se kaj radi pojavita pri športih.

Lahka atletika tvori mejo med športom in telovadbo, ona takorekoč spaja ti dve panogi telesne vzgoje. Sprejmemo jo! O njej velja isto, kar smo rekli o športih. Lepa in popolna izvedba vaje, ne pa drugega rekordov, bodi geslo pri lahki atletiki. Pri vsej opreznosti pa ne smemo popolnoma izključiti tekem, ki naj se vrše med istovrstnimi in sorodnimi zavodi. Tekme zbujaajo veselje in zanimanje do stvari ter pospešujejo družabnost in strpnost, dokler se vrše v mejah prijateljstva. Nikdar pa naj ne bo namen tekem in javnih nastopov pokazati javnosti peščico najboljših telovadcev, pritegniti je k takim priredbam vselej vse, tu naj se pokaže delo celote, ne pa posameznika.

Da dobi šola za telesne vaje potrebna časa, bi bilo treba uvesti skozi vse leto nerazdeljen pouk. Za znanstvene predmete bi se uporabil dopoldanski čas, za telesno vzgojo pa popoldnevi. Dve tedenski uri zadoščata za telovadbo v ožjem smislu in naj bi bili uvrščeni med znanstveni pouk ter vsaj deloma služili za duševni odpočitek. Za vse ostale panoge pa bi se porabila dva popoldneva na teden, in sicer vselej po 2 uri skupaj. Tako bi učencem preostalo še vedno časa dovolj za domače učenje in ponavljanje v šoli predelane tvarine. Da bi imeli učenci v takih popoldnevih res priliko udeleževati se nemoteno telesnih vaj, bi se morala šola v

toliko ozirati na telesno vzgojo, da bi učenci v teh popoldnevih ne dobivali domačih pismenih vaj. Pri izbiranju posameznih panog bi se morali ozirati na letni čas, vremenske razmere in na starost učencev. V času, ki bi ne bil primeren za gibanje pod milim nebom, bi se zaposlili učenci v telovadnicah, kjer bi se vršila telovadba v vrstah, ki bi jih vodili boljši učenci. Seveda ne bi bil kos vsemu delu en učitelj. Udeležba pri vseh telesnih vajah mora biti obvezna, ker se, kakor kaže izkušnja, navadno najbolj potrebni dijaki najrajši odtegujejo telesnim vajam. Izjemne sme dovoliti le zdravnik. Obvezna udeležba pri popoldanskih vajah bi veljala le za učence mestnih šol in v industrijskih krajih. Učenci kmetijskih šol imajo itak priročno dovolj za gibanje pod milim nebom, morajo opravljati po končanem pouku razna kmetiška opravila.

Vsi predpisi in zakoni pa postanejo iluzorni, dokler nima šola potrebnih naprav za telesno vzgojo. Vsaka šola mora imeti število učencev odgovarjajočo telovadnico s potrebnim orodjem v zadostnem številu. Poleg telovadnice v neposredni bližini šolskega poslopja, oziroma telovadnice naj bo pripravno telovadišče. Za igre pod milim nebom in za lahko atletiko pa je treba v mestih in industrijskih krajih pripraviti igrišča. To bodi raven in primeren ograjen prostor s shrambo za igrala in drugo orodje. Država mora imeti zakonito moč, da v slučaju potrebe lahko prisili dotično občino, da dá na razpolago potreben prostor.

Nad vse važno je tudi vprašanje javnih kopališč v velikosti, da so primerne tudi za plavanje. Ne smela bi jih pogrešati nobena občina, ker bi se s takimi napravami nedvomno dvignila snaga vsega prebivalstva, kar bi jako omejilo nevarnost epidemij.

Telesne poškodbe pri izvajanju raznih telesnih vaj seveda niso popolnoma izključene. Pri vsej pazljivosti voditeljev in dogode taki slučajni. Za to bi morala skrbeti država, da s potrebnimi odredbami skrbi za kritje stroškov pri poškodbah bodisi z obveznim zavarovanjem proti nezgodam ali z državno podporo.

Predvsem pa bodi skrb države, da s vzgoji potrebno število strokovno izobrazjenih vzgojiteljev, ki bodo prevzeli telesno vzgojo v svoje roke. Želeti bi bilo, da s vzgoja vseh teh za vse kraljestvo enotna, ker bi bila potem tudi telesna vzgoja mlade enotna. Vzgoja strokovnjakov je ostana v glavnih obrisih v III. odstavku Princip, da bodi telesna vzgoja v rokavi duševnih vzgojiteljev, stremi za enakopravnostjo duševne in telesne vzgoje. P. tudi dejstvo, da učitelj pri telesnih vajah bolje spozna značaj in voljo učencev nego pri znanstvenem pouku ter si lažje ustvari pravilno sodbo o duševnih zmožnostih učencev, govori za obojno vzgojo v oboje oseb.

Preden pa pride država v položaj vzgojiti si zadostno število strokovnih učnih oseb za telesno vzgojo, bi bilo umestno pritegniti k temu delu v slučaju ne manjkajanja šolnikov, ki imajo veselje in to, izobražene strokovnjake naših organizacij, ki se pečajo s telesno vzgojo.

Da naj bodo nadzorniki in referenti telesne vzgoje strokovnjaki in obenem šolniki, menda ni treba utemeljevati.

Končno bodi omenjeno, da velja vsi kar smo govorili o učencih in učiteljih, enaki meri za učenke in učiteljice s potrebnim ozirom na žensko telesno vzgojo.

II.

Zakon o telesni vzgoji za mladino.

§ 1. Telesna vzgoja je na vseh šolah za učence in učenke obvezna.

§ 2. Telesna vzgoja je enakovredna duševni vzgoji.

§ 3. Panoge telesne vzgoje so:

- telovadba po Tyrševem sistemu;
- igre pod milim nebom;
- izleti, pešpotovanja, lahka turistika;
- plavanje, veslanje, drsanje, sankanje, smučanje;

Podrobnosti določajo učni načrti in izvršilni predpisi.

§ 4. Obvezni sta:

- 2 tedenski uri telovadbe na šolski telovadnem prostoru;
- dva tedenska popoldneva za druge panoge telesne vzgoje zlasti v mestih in industrijskih krajih. Te popoldneve učenci pismenih domačih nalog.

§ 5. Država preskrbi lokalnim razmeram primerne prostore, kjer se izvaja v § 3. navedene panoge telesne vzgoje.

§ 6. Telesna vzgoja je poverjena strokovnim učiteljem (učiteljicam).

Prehodna določba: Dokler ni dovolj strokovnih učiteljev (učiteljic) na razpolago, išči šola pomoči pri obstoječih telesnih vzgojnih organizacijah.